

YAZARLAR

Evrin Altuğevrimaltug@gmail.com

Hayalin suskun hayat hikâyesi

Murat Morova, Filibeli Ahmed Hilmi'nin tasavvuf felsefesi Vahdet-i Vücut'a güzellemede bulunduğu 1910 tarihli klasik yapıtı 'Âmâk-ı Hayal'i sanatının diliyle tercüme ediyor. Galeri Nev İstanbul'da izlenen sergi, fani dünyanın sonsuzluğa âşık nice suretini, yek duvarda ve yorumsuz bir suskunluk içinde bitştiriyor

02 Ocak Pazar 2022 Saat: 00:02

Sanatçı Murat Morova'nın (www.muratmorova.com) Galeri Nev İstanbul'da 12 Şubat'a dek yer alan son sergisi, temelini 'Hayalin Derinlikleri'nden alıyor. Bu Morova'nın, Türk mutasavvıf ve düşünürü Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi Bey'in (1865-1914) kaleme aldığı 1910 tarihli 'Âmâk-ı Hayal' isimli kitabına yönelik bir tasavvur deneyimi.

[Galerideki sergide](#) yer alan çalışmalar, kendisinin deri kitap cildi, el yapımı kâğıt üzerine nadir malzeme, bez kitap cildi, ebrulu kitap cildi ve sayfaları üzerine ağırlıklı hat sanatıyla serpilmiş biçim, motif, sembol ve soyutlanmış canlı, cansızlardan, otoportrelerden oluşuyor.

Sergi, sanatçının 30'un üzerindeki 2021 tarihli serisini galerinin ana duvarında izleyiciye topyekûn bir yaklaşımla, yorumsuz, sessizce teşhir ederken, eserler arasında göz gezdirdikçe dervişler, kağnılar, akrepler, sufiler, el ve ayak izleri, cennetsi meyveler, kumrular, labirentlerdeki emekçi karıncalar, balıkçılar, varlık ve hiçliğin soyutlanmış metinleri art arda gönlünüze serpiliyor.

17 Ekim 1914'te bakır zehirlenmesi ile şüpheli bir ölüme kurban giden ve ilk eğitimini Filibe Müftüsü'nden alan Galatasaray Lisesi mezunu Ahmed Hilmi'nin kitabı, Vahdet-i Vücut inancını manevi hikâyelerin yardımıyla okura sunuyor. Aklıma İranlı yazar ve düşünür Sâdık Hidayet'i getiren bu metafizik yapıt, ana karakterin dokuz günlük gerçeküstü tecrübeleri ile, aynı ciltteki ikinci kitapta yer alan 'Manisa Tımarhanesi', 'Makam Delisi', 'İki Hafız', 'Sevdiği Olan Deli', 'Leylasız Mecnunlar', 'Süslenmiş Zincirdeki Taşlar' gibi bölümleri içeriyor.

Morova'nın bir kuyumcu titizliğiyle içine ve yapıtlarına işlediği kitap gerçekten de baş döndürücü bir soyut evreni sindirebilme yolunda atılmış önemli bir vesile olarak kayda geçiyor. Kişinin manâ ve madde arasındaki sıkışmışlığı, nefsinin ve sabrının tansiyonunda yaşadığı gelgitlerin etkisi, bu gizemli kitabın duygu ve düşünce baharatlarından yalnızca birkaçını teşkil ediyor.

Kitabın / baş karakterin dert edindiği dünyanın, dünümüz ve günümüz dünyasının bir aynası olarak Morova'ya pusulalık edişi, boşuna değil. Misal, eserin 2012'de Kent Yayıncılık tarafından basılan ve Şükrü Kanber tarafından yayına hazırlanan versiyonunda, 34'ncü sayfada, 'Bilginlerin Toplantı Alanı: Sınav Meydanı' isimli bölümde şu satırlar yer alıyor:

“Gökyüzündeki tahtın üstünde, insan düşünün bütünü aşkı ile özlediği güzellikleri alt üst etmiş bir peri ayaküstü duruyor ve elinde bir küre tutuyordu. Bu kürenin doğusu aydın, batısı karanlıktı. Aydınlık ile karanlık (nur ile zulüm) arasında öyle bir denge vardı ki ne nurdan zulme, ne zulümden nura geçiş oluyordu.

Sağ taraftaki sayısız halk:

“- Karanlıkları kaldır!” diye bağırdılar.

Ehrimen taraftarları ise:

**Deycur (Ehrimen) gerçeği göster,” diye bağıırıyordu.*

Bir güzellik eseri olarak, uzak ve yakın her kulağa kadar gelebilen tatlı bir ses ile nur yüzlü peri cevap verdi:

- Bu meydan, adalet ve sınav meydanıdır.”

Keza Murat Morova'nın geçmiş çalışmalarında da soyut ve somut olan arasında tecrübe ettiği görsel ve zihinsel imtihanın nice delili ortaya konuluyor. Ölü ve diri doğanın, uyum ve kaosun, tarih ve talihin metafizik dansı, sanatçının gerek desenleri, gerek hat ağırlıklı soyut dışavurumcu heykel, fotoğraf ve resimlerinde biteviye karşımıza çıkıyor. Kendine sâdık kalarak göğüs kafesinden çıkıp, kafasının tasına doldurduğu âlemin nice şerbeti, iksiri ve dahi şifa niyetine zehrini, yapıtları nezdinde bizlerin hakikatine ikram ediyor. Morova bu minvalde, siyasi bir mesele sebebiyle Düyun-u Umumiye için hizmetli iken Beyrut'a kaçan Ahmed Hilmi Bey'in varlığı ve kültürel mirasını bu yapıtı özelinde emanet alıp, kendi iç ve dış dünya tasavvuru ile hazmediyor.

Fizan'a sürülmesiyle tasavvufa ilgisi artan, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne karşı duruşu ve Masonlukla mücadelesiyle de bilinen Ahmed Hilmi, Budizm'e de selam verdiği eserinin daha ilk sayfalarında, baş karakterin ağzından yaptığı tasvirlerde şu 'üç günlük dünya'nın ikiyüzlülüğü ve ipliğini pazara çıkarırken, etkisi ve geçerliliği bugün için bile süren ağırlıkta, şu tenkitlerde bulunuyor:

“Arkadaşlarımı boş ve çapkın diye nitelendirdiğimden dolayı, onların insanların en rezilleri oldukları sanılmasın. Aksine, onlar iyi eğitim görmüş, vicdanlı ve namuslu gençlerdi. Ancak eğlenceye düşkün, rahatlık ve zevk perisine bağlıydılar. Bunun nedeni ise arkadaşlarımdan manevî durumlarıydı. Çünkü arkadaşlarım, umursamazlık yoluna girmişlerdi. Bunların bir kısmı, eğitimlerini aldıkları bilim ile uğraşarak felsefe denilen varoluş sorunu ile uğraşmazdı. Bazıları ise din duygusundan âdeta soyulmuş, din ve felsefeye efsane artığı bir olgu şeklinde bakıyordu. Garip bir fikir! Ben onlara hayran olurdum. Gerçekten garip bir fikir!

Bir kısmı ise Ramazan kandillerini gördükleri zaman, Müslüman olduklarını hatırlayan Müslümanlardandı. Kandiller yandı mı ellerine tespihlerini alır ve hiçbir şey anlamamak şartı ile camileri dolaşarak, Kur'an-ı Kerim ve vaaz dinlerlerdi. İkinci vakti kalkmak şartı ile, oruç bile tutarlardı. Uzun bir namaz olan Teravihe hiçbiri yanaşmazdı. Ramazan bitti mi, bunların din duygusu da 'elveda' der, giderdi. Mevsim elbisesi giyme şeklinde olan bu çeşit dindarlığa ben her sene hayret ederdim.”

İşte, Morova'nın hokkasını böylesi bir şahıstan devraldığı imgeleri de nezaketle sıvalı bu görsel çılgınlıkları, Galeri Nev'in ana duvarına aynı itina ile püskürtüyor. İmgenin metinle yek vücuda soyunduğu bu fani imgeler, kurdukları sonsuzluk hayalinin (Âmâk-ı Hayal) derinliklerinde, izleyicinin kendilerini her seferinde ve ilk kez, ama sonuna dek keşfetmesini bekliyor.

Giderken, galerinin ana duvarındaki eserlerin zemine göz birliğiyle döktüğü hayaller, insana daha çok şey fısıldıyor. [Filibeli Ahmed Hilmi](#)'nin vaktiyle Star gazetesinin armağanı olarak da verilmiş 160 sayfalık bu eseri, Morova'nın mütevazı görsel tercümesiyle kendini daha bir lezzetle yudumlatıyor.